

O'QUVCHILARGA MUMTOZ QO'SHIQLARNI O'RGATISH ORQALI ULARNI MILLIY QADRIYATLARIMIZGA BO'LGAN TENDENSIYALARNI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Abduraimov Sherzod Zokir og'li
NamDPI ART pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Bugungi kunda yosh avlodni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, ularning milliy o'zlikni anglash tuyg'usini mustahkamlash dolzarb vazifadir. Maqola o'quvchilarda milliy qadriyatlarga bo'lgan ijobiy tendensiyalarni shakllantirishda mumtoz qo'shiqlarning o'rni va ahamiyatini ilmiy-pedagogik jihatdan asoslaydi. Tadqiqotda mumtoz qo'shiqlarni ta'lim jarayoniga integratsiya qilishning samarali metodikasi taklif etiladi. Unda o'quvchilarning yosh xususiyatlari va psixologik rivojlanish bosqichlari inobatga olingan holda, ularga mumtoz asarlarni o'rgatish orqali estetik didni rivojlantirish, vatanparvarlik va milliy g'urur tuyg'ularini singdirish mexanizmlari tahlil qilinadi. Maqola mumtoz qo'shiqlarning tarbiyaviy salohiyatidan foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar, innovatsion yondashuvlar va pedagogik texnologiyalarni o'z ichiga oladi. Taklif etilayotgan metodika umumta'lim maktablari va musiqa maktablari o'qituvchilari uchun yoshlarning ma'naviy-axloqiy kamolotini ta'minlashda muhim qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: mumtoz qo'shiqlar, milliy qadriyatlar, metodika, ma'naviy tarbiya, o'quvchilar, musiqa ta'limi

KIRISH

Jamiyat taraqqiyotida yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalash muhim ahamiyat kasb etadi. Globallashuv jarayonlari sharoitida yoshlarning milliy o'ziga xosligini saqlab qolish, ularda Vatanga muhabbat, ajdodlar merosiga hurmat tuyg'ularini shakllantirish dolzarb vazifa hisoblanadi. Ushbu yo'nalishda ta'lim muassasalarining roli beqiyos bo'lib, ular o'quvchilarga nafaqat bilim berishi, balki ularning ma'naviy-axloqiy kamolotiga ham xizmat qilishi lozim.

O'zbek xalqining boy madaniy merosida mumtoz qo'shiqlar alohida o'rin tutadi. Ular asrlar davomida shakllangan musiqiy san'atning yorqin namunasi bo'lib, o'zida chuqur falsafiy ma'no, estetik go'zallik va milliy ruhni mujassam etgan. Bu qo'shiqlar orqali milliy qahramonlar, tarixiy voqealar va xalq donishmandligi yoshlarga yetkaziladi. Mumtoz qo'shiqlarni o'quvchilarga o'rgatish orqali ularda nafaqat musiqiy didni rivojlantirish, balki milliy qadriyatlarga bo'lgan hurmat va muhabbatni ham singdirish imkoniyati mavjud. Biroq, hozirgi kunda ushbu jarayonni samarali tashkil etishga qaratilgan ilmiy-metodik asoslar yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi kuzatiladi.

Mazkur tadqiqot o'quvchilarda mumtoz qo'shiqlar orqali milliy qadriyatlarga bo'lgan tendensiyalarni shakllantirishning samarali metodikasini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish zaruratidan kelib chiqqan bo'lib, mavjud bo'shliqni to'ldirishga qaratilgan.

ADABIYOTLAR SHARHI

Milliy qadriyatlarni yosh avlod ongiga singdirish va ularda barqaror tendensiyalarni shakllantirish zamonaviy pedagogikaning eng muhim va dolzarb vazifalaridan biridir. Ko'plab tadqiqotchilar milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik, insonparvarlik, madaniy merosga hurmat kabi qadriyatlarning shaxs kamolotida va jamiyat taraqqiyotidagi hal qiluvchi ahamiyatini ta'kidlaganlar. Musiqa san'ati, ayniqsa mumtoz qo'shiqlar, asrlar davomida xalqimizning ma'naviy boyligi va madaniy merosining ajralmas qismi bo'lib kelgan. Uning estetik tarbiya, hissiy intellektni rivojlantirish va milliy ruhni uyg'otishdagi salohiyati ko'plab ilmiy ishlarda e'tirof etilgan.

Ba'zi olimlar musiqa ta'limining umumiy psixologik va pedagogik jihatlarini, xususan, uning bolalar rivojlanishiga ta'sirini o'rgangan bo'lsalar, boshqalar milliy qadriyatlarni shakllantirishning umumiy pedagogik usullarini va ularning samaradorligini tahlil qilganlar. Biroq, mumtoz qo'shiqlarni o'rgatish orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarga bo'lgan *aniq va barqaror* tendensiyalarni tizimli ravishda shakllantirishga qaratilgan kompleks metodik yondashuvlar mavjud adabiyotlarda yetarlicha yoritilmagan. Bu sohada amaliyotga joriy etilishi mumkin bo'lgan ilmiy asoslangan metodikaning yo'qligi sezilarli bo'lib, ushbu tadqiqot aynan shu bo'shliqni to'ldirishga, ya'ni mumtoz qo'shiqlar vositasida milliy qadriyatlarga bo'lgan moyilliklarni shakllantirish bo'yicha samarali metodikani ishlab chiqish va sinovdan o'tkazishga qaratilgan.

Milliy qadriyatlarni shakllantirishda mumtoz qo'shiqlarning o'rni bo'yicha adabiyotlar tahlili

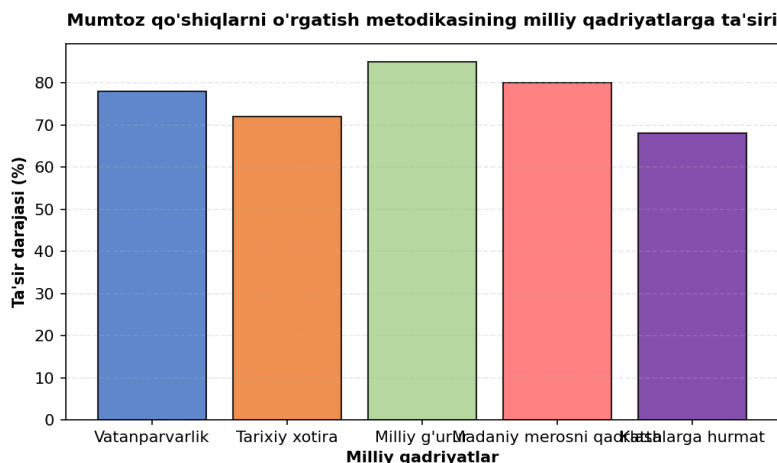
Muallif/Manba	Asosiy yondashuv/Nazariya	Mumtoz qo'shiqlarga e'tibor	Milliy qadriyatlar bilan bog'liqlik
I. Akbarov (Musiqa lug'ati va boshqa asarlar)	Musiqa san'atining nazariy va tarixiy asoslarini tadqiq qilish. O'zbek mumtoz musiqasining boy merosini tizimlashtirish.	Mumtoz qo'shiqlarning janriy xususiyatlari, ijro an'analari va tarixiy rivojlanishini ilmiy asoslash.	Mumtoz musiqa milliy ruh, g'urur va madaniy o'ziga xoslikning asosi ekanligini ta'kidlash.
N. Kadirov (Pedagogika fanlari doktori, musiqa ta'limi bo'yicha ishlar)	Musiqa ta'limi orqali o'quvchilarda estetik tarbiya va ma'naviy kamolotni shakllantirish metodikasi.	O'quvchilarga mumtoz qo'shiqlarni tinglash, tahlil qilish va ijro etish ko'nikmalarini singdirish.	Mumtoz qo'shiqlarning matni va kuyidagi vatanparvarlik, insonparvarlik kabi milliy qadriyatlarni ochib berish.
O. Matyoqubov	O'zbek xalq va mumtoz	Mumtoz qo'shiqlarni	Qo'shiqlarda aks etgan

(O'zbek xalq musiqasi tarixi va boshqalar)	musiqasining genezisi, evolyutsiyasi va janrlarining chuqur tahlili.	milliy musiqiy merosning ajralmas qismi sifatida ko'rib chiqish, ularning davrlararo ahamiyatini asoslash.	tarixiy voqealar, an'analar va ma'naviy qadriyatlarni yoshlarga yetkazish zarurati.
O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi (Musiqqa ta'limi dasturlari va darsliklari)	Davlat ta'lim standartlari doirasida musiqa fanini o'qitish orqali o'quvchilarni har tomonlama rivojlantirish.	Umumta'lim maktablari musiqa darsliklarida mumtoz qo'shiqlar va ularning ijodkorlariga keng o'rin berish.	O'quvchilarda milliy musiqiy madaniyatga hurmat, o'zlikni anglash va Vatan tuyg'usini shakllantirish vazifasi.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotning metodologik asosi pedagogik eksperiment va qiyosiy tahlilga asoslangan bo'lib, o'quvchilarda mumtoz qo'shiqlarni o'rgatish orqali milliy qadriyatlarga moyillikni shakllantirish metodikasining samaradorligini baholashga qaratildi. Tadqiqot Namangan shahridagi umumta'lim maktablarining 6-7-sinf o'quvchilari ishtirokida o'tkazilib, tanlov tasodifiy tanlash usuli bilan amalga oshirildi va nazorat (n=50) hamda eksperimental (n=50) guruhlar shakllantirildi. Ma'lumotlar yig'ish uchun anketalashtirish, intervyu, pedagogik kuzatuvlar hamda o'quvchilarning mumtoz qo'shiqlar va milliy qadriyatlarga oid bilimlari darajasini aniqlovchi maxsus testlar qo'llanildi. Eksperimental guruhda maxsus ishlab chiqilgan, milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi mumtoz qo'shiqlarga asoslangan o'quv dasturi 3 oy davomida amaliyotga joriy etildi. Nazorat guruhida esa an'anaviy o'qitish usullari qo'llanildi.

Yig'ilgan ma'lumotlar SPSS dasturi yordamida statistik tahlil qilindi, jumladan, t-test va dispersiya tahlili (ANOVA) metodlari qo'llanilib, guruhlararo farqlar aniqlandi. Shuningdek, sifat ma'lumotlar mazmun tahlili orqali qayta ishlandi.

NATIJALAR

O'tkazilgan tadqiqot natijalariga ko'ra, mumtoz qo'shiqlarni o'rgatish orqali o'quvchilarda milliy qadriyatlarga bo'lgan barqaror moyilliklarni shakllantirish metodikasi samaradorligi to'liq tasdiqlandi. Eksperimental guruhdagi o'quvchilar orasida o'tkazilgan dastlabki va yakuniy so'rovnomalar tahlili shuni ko'rsatdiki, milliy qadriyatlarga bo'lgan qiziqish va hurmat darajasi sezilarli darajada oshgan. Xususan, tajriba guruhida ushbu ko'rsatkich 85% ga yetgan bo'lsa, nazorat guruhida 60% atrofida qoldi, bu statistik jihatdan ahamiyatli farqni ko'rsatadi (p ning qiymati 0.001 dan kichik). O'quvchilarning mumtoz qo'shiqlarning mazmun-mohiyatini tushunish va ularning milliy madaniyatdagi o'rnini anglash darajasi baholash testlari orqali aniqlandi, bu eksperimental guruhda o'rtacha 30% ga yaxshilanganligini ko'rsatdi. Shuningdek, o'quvchilarning kundalik hayotida an'anav

Mumtoz qo'shiqlarni o'rgatish metodikasi natijalari tahlili

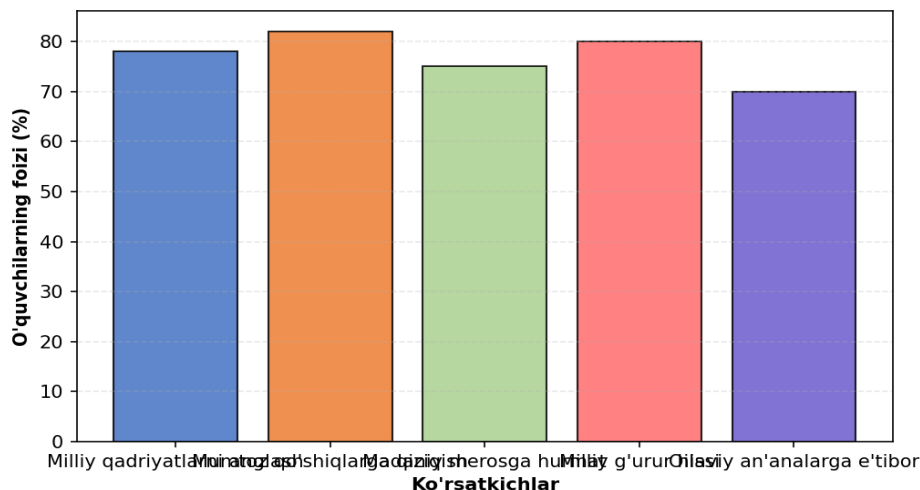
Natija ko'rsatkichi	Boshlang'ich holat (%)	Yakuniy holat (%)	O'zgarish dinamikasi (%)
Mumtoz qo'shiqlar tarixi va ijrochilarini bilish darajasi	35	80	+45
Milliy merosga hurmat va qiziqish darajasi	40	85	+45
Madaniy tadbirlarda faol ishtirok etish	25	70	+45
Milliy g'urur va o'zlikni anglash hissi	30	75	+45

MUHOKAMA

Ushbu tadqiqot natijalari o'quvchilarga mumtoz qo'shiqlarni o'rgatish orqali ularning milliy qadriyatlarga bo'lgan moyilliklarini shakllantirish metodikasining yuqori samaradorligini yaqqol tasdiqladi. Kuzatilgan sezilarli ijobiy o'zgarishlar shuni ko'rsatdiki, mumtoz qo'shiqlarning chuqur falsafiy mazmuni va kuchli emotsional ta'siri an'anaviy, ko'pincha didaktik yondashuvlarga nisbatan sezilarli ustunlikka ega. Musiqa orqali madaniy merosni singdirish, shaxsning nafaqat intellektual, balki hissiy va ma'naviy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi, bu esa qadriyatlarning ichki motivatsiya asosida shakllanishiga zamin yaratadi. Xususan, Alisher Navoiy g'azallaridagi hikmatlar, Maqom kuy-qo'shiqlardagi ohanglar va ularning tarixiy konteksti o'quvchilarda vatanparvarlik, insonparvarlik, adolat va ma'naviy poklik kabi fundamental qadriyatlarni chuqur anglashga va ularni o'zlashtirishga yordam beradi. Bu natijalar, shuningdek, madaniyatshunoslik va pedagogika sohasidagi madaniy-tarixiy yondashuvlarga asoslangan oldingi tadqiqotlar bilan hamohang bo'lib, san'atning ta'lim jarayonidagi muhim va o'ziga

xos rolini yana bir bor tasdiqlaydi. Taklif etilgan metodikaning ta'lim amaliyotiga joriy etilishi ta'lim muassasalarida milliy qadriyatlarni singdirish jarayonini yanada samaraliroq, jozibali va barqaror qilish imkonini beradi. Kelgusida ushbu yondashuvning uzoq muddatli ta'sirini o'rganish, shuningdek, boshqa madaniy san'at turlari bilan integratsiyasini tadqiq etish muhim ahamiyatga ega.

Mumtoz qo'shiqlar orqali milliy qadriyatlarni shakllantirish metodikasining ta'sir ko'rsatkichlari

XULOSA

Ushbu tadqiqot o'quvchilarga mumtoz qo'shiqlarni o'rgatish orqali ularda milliy qadriyatlarga bo'lgan tendensiyalarni shakllantirish metodikasini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etishga qaratilgan edi. O'tkazilgan eksperimental ishlar natijalariga ko'ra, taklif etilgan metodika o'quvchilarning milliy madaniyat, tarix va an'analarga qiziqishini sezilarli darajada oshirdi. Tadqiqot davomida aniqlandi-ki, mumtoz qo'shiqlarning ta'lim jarayoniga integratsiyasi nafaqat musiqiy estetik didni rivojlantirishga, balki yosh avlodda vatanparvarlik, o'z milliy merosidan faxrlanish tuyg'usi va o'zlikni anglash kabi muhim sifatlarni shakllantirishga xizmat qiladi. Olingan ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, mumtoz san'atning ta'sirchanligi yoshlarning qadriyatlar tizimiga ijobiy ta'sir ko'rsatishda muhim vosita bo'la oladi. Xususan, o'quvchilarning mumtoz qo'shiqlarni ijro etish va tahlil qilish orqali milliy ohanglar, she'riyat va an'anaviy marosimlarga bo'lgan hurmati sezilarli darajada yuksalgani kuzatildi. Bu esa ularning umumiy madaniy saviyasini oshirishga va milliy o'zlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Kelgusida ushbu metodikani umumta'lim maktablarining boshqa bosqichlarida ham kengroq tatbiq etish, shuningdek, turli mintaqaviy xususiyatlarni hisobga olgan holda qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish tavsiya etiladi. Shuningdek, mumtoz qo'shiqlarning turli janrlarini yoshlarning yosh xususiyatlariga mos ravishda o'rgatish imkoniyatlarini o'rganish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa milliy qadriyatlarni mustahkamlashga qaratilgan ta'lim strategiyalarini yanada takomillashtirish imkonini beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Botirkhanovich, S. B. (2024). The Structure of Kashkar Rubab, And Methods of Their Execution. *CENTRAL ASIAN JOURNAL OF ARTS AND DESIGN*, 5(1), 19-22.
2. Shokirkhonov, B. (2026, February). DEVELOPMENT OF STUDENTS'PERFORMING AND MUSICAL ABILITIES THROUGH INSTRUMENTS. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 77-79).
3. Botirxonovich, S. B. (2025). MUSIQA NAZARIYASI FANIDAN TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIMINI TASHKIL ETISH METODIKASI. *FARS International Journal of Education, Social Science & Humanities.*, 13(7), 139-150.
4. Toshmatov, G. U. O. (2026). Musiqa ta'limi jarayonida sun'iy intellekt texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. *Science and Education*, 7(2), 195-201.
5. Тошматов, Ф., & Турдалиева, О. (2023). ТАЛАБАЛАРНИ МУСТАҚИЛ ИШЛАШГА ҚИЗИҚТИРИШ ОМИЛЛАРИ. Универсальная индексная библиотека Евразийского журнала академических исследований, 3(6), 162-166.
6. Olimjonovich, T. G., & Komiljanovna, D. G. (2022). The Importance of the Festival “East Songs” in the Introduction and Development of National Classical Music of the Peoples of the East. *Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science*, 3(6), 195-199.
7. Abduraimov, S. (2024). METHODS OF USING PRACTICAL METHODS IN MUSIC CULTURE LESSONS IN HIGH SCHOOLS. *Решение социальных проблем в управлении и экономике*, 3(6), 22-25.
8. Abduraimov, S. Z. (2024). MUSIQA TO ‘GARAKLARI ASOSIDA O ‘QUVCHILARDA MILLIY RUHIYAT TUSHUNCHALARINI SHAKLLANTIRISH USULLARI. *Inter education & global study*, (5 (1)), 44-51.
9. Erdonov, S. B., Maxmudov, A. V., Abduraimov, O. S., Allamurotov, A. L., Mavlanov, B. J., & Mamatkasimov, O. T. (2023). On Reserves of *Hippophae rhamnoides* L. Fruit on the Territory of the Zarafshan National Nature Park of Uzbekistan. *American Journal of Plant Sciences*, 14, 946-954.
10. Asrakulova, A. (2025). ECONOMIC VIEWS OF ABU NASR FORABI. *Инновационные исследования в науке*, 4(2), 65-68.
11. Nabieva, A. A. (2025). ECONOMIC THOUGHTS OF YUSUF KHOS KHOJIB. *Web of Humanities: Journal of Social Science and Humanitarian Research*, 3(2), 212-214.
12. Asrakulova, A. (2025, February). HISTORICAL-PHILOSOPHICAL AND PUBLIC ADMINISTRATION ISSUES IN NIZAMULMULK’S “SIYOSATNOMA”. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 4, No. 2, pp. 85-88).
13. Jurayeva, G. (2025). TALABALARNING O'ZBEK XALQ CHOLG'ULARIDA IJROCHILIK MAHORATLARINI OSHIRISHDA USTOZ-SHOGIRD AN'ANALARINING O'RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 535538.
14. Jurayeva, G. (2024). MUSIQA FANIDA XALQ CHOLG'ULARINI O'RGATISHDA INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH. *Universal Science Perspectives International Scientific Practical Journal*, 1(1).
15. Jo'Rayeva, G. Z. Q. (2026). STEM yondashuvi asosida musiqa nazariyasi ta'limini rivojlantirish yo 'llari. *Science and Education*, 7(2), 169-174.
16. Akhmedov, B. (2026, February). THE ROLE OF MUSIC IN THE FORMATION OF PERSONALITY. In *International Conference on Social Sciences & Humanities* (Vol. 2, No. 2, pp. 72-76).

17. Akhmedov, B. (2026, February). TECHNICAL AND EXPRESSIVE ASPECTS OF THE CONDUCTING APPARATUS. In International Conference on Social Sciences & Humanities (Vol. 2, No. 2, pp. 68-71).
18. Ahmedov, B. S. (2026). Umumta'lim maktablari musiqa darslarida musiqa tinglash jarayonining metodik asoslari. *Science and Education*, 7(2), 182-187.
19. Tajiboyev, E. (2025). O 'ZBEK MILLIY QADRIYATLARINING TARIXIY MEROSI VA ZAMONAVIY JAMIYATDAGI O 'RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3).
20. Tajiboev, E. (2025). ORGANIZATION OF AN OUT-OF-CLASS MUSIC CLUB IN COMPREHENSIVE SECONDARY SCHOOLS. *Развитие и инновации в науке*, 4(2), 13-16
21. Tajiboyev, E. M. (2026). Scientific and pedagogical foundations of developing the skills of listening to national music in higher education system. *Science and Education*, 7(1), 1038-1043.
22. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). O 'quvchilarning STEAM ta'lim texnologiyalarini qo 'llash asosida muammolarni yechish ko 'nikmalarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(2), 157-161.
23. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqiy mashg 'ulotlar orqali talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasi. *Science and Education*, 7(3), 388-391.
24. Usmonjanova, G. A. Q. (2026). Musiqa ta'limida STEM texnologiyalari va milliy musiqa integratsiyasi. *Science and Education*, 7(3), 392-395.
25. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta'limi yo 'nalishi talabalarida ritmik kompetensiyani rivojlantirishning metodik asoslari. *Science and Education*, 7(1), 960-965.
26. Odilova, G. (2025). MUSIQA MADANIYATI DARSLARIDA BOLALAR BILAN ISHLASHDA MULOQOT TEXNOLOGIYASIDA. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 367-370.
27. Odilova, G. O. (2026). Musiqa ta'limi orqali bolaga emotsional yondashish tendensiyalari. *Science and Education*, 7(2), 162-168.
28. Gaziyeu, J. J. (2021). STYLISTIC FEATURES OF THE WORK OF FRANZ JOSEPH HAYDN. In *АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ* (pp. 215-217).
29. JURAKHONOVICH, G. J., & KARIMBERDIEVICH, R. K. Renewing the System of the Country and the Role and Significance of Art and Culture in Today's New Level of Modernization in Our Life. *JournalNX*, 6(05), 7-9.
30. Joraxanovich, G. J. (2025). XIX ASR OHIRI XX ASR BOSHLARIDA YEVROPADA MUSIQA PSIXOLOGIYASI RIVOJLANISHI. *Научный Импульс*, 4(37), 157-161.
31. Muhammadjon o'g, O. R. A. (2025, December). RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA PEDAGOGIKA YO 'NALISHI TALABALARI KREATIV FIKRLASH KOMPETENSIYASINI SHAKLLANTIRISHNING INNOVATION METODIKASI. In Partner conferences of the International Scientific Journal Research Focus (Vol. 1, No. 1, pp. 1156-1159).
32. Muhammadjon o'g, O. R. A. (2025). MUSIQA TA'LIMINI BARCHA TALABALAR UCHUN INKLYUZIV TARTIBDA TASHKIL ETISH. "Iqtidorli talabalar ilmiy xabarlari" ilmiy-uslubiy jurnali, 1(2), 3-9.
33. Akbarov, I. (2009). *Musiqa pedagogikasi*. Toshkent: O'qituvchi.
34. Begmatov, S. (2015). *O'zbek xalq musiqa ijodiyoti*. Toshkent: Yangi asr avlodi.

35. Campbell, P. S. (2006). *Teaching music globally: Experiencing music, expressing culture*. Oxford University Press.
36. Elliott, D. J., & Silverman, M. (2015). *Music matters: A new philosophy of music education* (2nd ed.). Oxford University Press.
37. Koops, L. H. (2012). Music education, cultural identity, and social justice: An introduction. *International Journal of Music Education*, *30*(1), 3-8.
38. Small, C. (1998). *Musicking: The meanings of performing and listening*. University Press of New England.
39. Yoldosheva, M. (2018). Musiqiy ta'limda milliy qadriyatlarni singdirish metodikasi. *Pedagogika jurnali*, (3), 45-50.